

پیامدهای اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در صنعت بانکداری ایران

مینا مصدر*، قاسم بولو**

چکیده

هدف مقاله حاضر بررسی پیامدهای احتمالی اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS) در صنعت بانکداری با توجه به ویژگی‌های حاکم بر محیط گزارشگری مالی بانک‌ها در ایران است. در این تحقیق پیمایشی پس از انجام مطالعات نظام‌مند، سوالات پرسشنامه شامل ۴۵ گویه طراحی شد و نظرات خبرگان چهار گروه مدیران بانک‌ها، حساب‌برسان بانکها، نهادهای ناظر و صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران حوزه بانکی دریافت گردید. پاسخ‌های دریافتی (با نرخ بازگشت ۹۰ درصد) با استفاده از روش اختصاصی منطق فازی تجزیه و تحلیل شد. نتایج این پژوهش نشان داد پیامدهای حاصل از اجرای IFRS عمدتاً ناشی از پیاده‌سازی مدل‌های اندازه‌گیری زیان اعتباری مورد انتظار (ECL) و حسابداری ارزش منصفانه (FVA) است. علی‌رغم این که عوامل محدودکننده اجرای IFRS در ایران، میزان مربوط و قابل اتکا بودن مدل‌های اندازه‌گیری را تحت تأثیر قرار می‌دهد، اما از منظر پرسش‌شوندگان، با تهیه گزارش‌های مالی مبتنی بر ارزش‌های منصفانه در مقایسه با سیستم بهای تمام‌شده تاریخی می‌توان اطلاعات مربوط تری برای سرمایه‌گذاران فراهم کرد. افزون بر این، با افزایش میزان شفافیت‌داری‌ها، احتمال مواجهه با بحران افزایش شفافیت در گزارشگری مالی ناشی از ساختار اقتصاد سیاسی افزایش می‌یابد. همچنین با توجه به برخی ویژگی‌های محیط گزارشگری مالی بانک‌ها، نظیر عدم ثبات اقتصادی،

* دانشجوی دکتری مالی، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ایران تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۳

** دانشیار حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۲۴

نویسنده مسئول: ghblue20@yahoo.com

ضعف حاکمیت شرکتی، ضعف دانش و مهارت قضاوت حرفه‌ای احتمال دارد اثرات فراچرخگی ناشی از اجرای مدل‌های ECL و FVA افزایش یابد.

واژه‌های کلیدی: استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، صنعت بانکداری ایران، پیامدهای مستقیم، پیامدهای غیرمستقیم

مقدمه^۱

علی‌رغم پذیرش رسمی^۲ استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی^۳ در بیشتر کشورهای جهان، شواهد عینی نشان می‌دهد هنوز در ایران صورت‌های مالی شرکتها بر اساس استانداردهای یادشده تهیه نمی‌شود. بدون تردید با اجرای کامل IFRS، سیستم حسابداری و گزارشگری مالی در ایران دستخوش تغییرات زیادی می‌شود که از آن جمله می‌توان به تاثیر آن بر کیفیت و شفافیت اطلاعات در گزارشگری مالی، محتوا و حجم افشای اطلاعات، نظام حسابرسی، نظام ارزشگذاری و تغییر رویکرد مبنای تهیه گزارش‌های مالی از رویکرد سودوزیانی به رویکرد ترازنامه‌ای اشاره نمود. به نظر می‌رسد هرگونه تغییر عمده‌ای که در مبنای تهیه گزارش‌های مالی ایجاد شود پیامدهای با اهمیتی به همراه خواهد داشت.

پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری را می‌توان به پیامدهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دسته‌بندی نمود. یکی از پیامدهای مهم اجرای IFRS که در مطالعات بین‌المللی نیز به آن اشاره شده است پیامدهای اقتصادی^۴ ناشی از اجرای این استانداردها است. در واقع آثار اقتصادی ناشی از اجرای IFRS موجب بوجود آمدن پیامدهایی از ابعاد اقتصاد سیاسی، اجتماعی و فرهنگی خواهد شد. پیامدهای اقتصادی گزارشگری مالی از طریق نقش اطلاعاتی (ارزشیابی^۵) و نقش قراردادی (مباشرتی^۶) ایجاد می‌شود (بروگمن و همکاران^۷، ۲۰۱۳). در گزارشگری مالی از طریق نقش اطلاعاتی، اطلاعات مالی مورد نیاز سرمایه‌گذاران بالفعل و بالقوه، وام‌دهندگان و سایر اعتباردهندگان فراهم می‌شود. در واقع نقش اطلاعاتی گزارشگری مالی به پیش‌بینی جریان‌های نقدی شرکت و اتخاذ تصمیمات آگاهانه به سرمایه‌گذاران کمک می‌کند و از این طریق بر ارزش شرکت تاثیر می‌گذارد. با وجود نقش مباشرتی گزارشگری مالی، مدیران در برابر همه ذینفعان شرکت پاسخگو خواهند بود (بنیاد IFRS، ۲۰۱۸).

بخش قابل‌توجهی از تغییرات در رویه‌های حسابداری IFRS در مقایسه با

استانداردهای حسابداری ایران، و به تبع آن پیامدهای بالقوه ناشی از بکارگیری الزامات IFRS7، IFRS9 و IFRS13 در دوره گذار ناشی می‌شود. برای بهبود کیفیت اطلاعات گزارش‌های مالی، هیات استانداردهای بین‌المللی حسابداری، با هدف جلوگیری از ایجاد مخاطرات اخلاقی، IFRS7 با عنوان *افشای ابزارهای مالی* را منتشر نمود. همچنین با توجه به انتقادات جدی که در خصوص شناخت دیر هنگام زیان‌های اقتصادی در زمان بحران‌های مالی سالهای ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ میلادی به IAS39 مطرح شده بود، هیات استانداردهای بین‌المللی حسابداری IFRS9 را در سال ۲۰۱۴ منتشر و از اول ثانویه ۲۰۱۸ لازم‌الاجرا کرد. اجرای IFRS9 و مدل ECL، گام مهمی برای مقابله با عدم شناسایی زیان کاهش ارزش تسهیلات در زمان بحران‌های مالی بود که به لحاظ مبلغ ناکافی و به لحاظ زمانی نیز به موقع نبود. از سوی دیگر، اجرای این استاندارد از بعد نحوه اندازه‌گیری صحیح مدل زیان اعتباری مورد انتظار (ECL) دارای پیامدهای گسترده‌ای بوده است. مدل ECL دارای اثرات گسترده‌ای بر میزان ذخائر بانک‌ها، نحوه شناخت درآمد بهره و همچنین نسبت کفایت سرمایه بانک است.

نتایج حاصل از مطالعات بین‌المللی نشان می‌دهد، اندازه‌گیری ارزش منصفانه نیز از طریق فراهم کردن اطلاعات شفاف، به موقع و صحیح سبب افزایش مربوط بودن اطلاعات می‌شود، اما با توجه به ماهیت اصول محور بودن استانداردهای IFRS و اهمیت نقش قضاوت حرفه‌ای مدیریت در بکارگیری این استانداردها، ریسک رفتارهای فرصت طلبانه مدیران و دستکاری برآوردهای حسابداری افزایش می‌یابد. بدیهی است شناسایی این پیامدها با توجه به ساختار حاکمیت شرکتی بانک‌ها، سازوکارهای ضمانت اجرایی، ساختارهای مالکیتی و ویژگی‌های فرهنگی بسیار حائز اهمیت است.

پیامدهای اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در کشورهای با ویژگی‌های مختلف، متفاوت است. در واقع کیفیت حسابداری و پیامدهای اجرای IFRS در سطح کلان تحت تاثیر عوامل سیاسی، نوع سیستم حقوقی، عوامل فرهنگی، قوانین و مقررات مالیاتی، سطح توسعه یافتگی بازارهای مالی، در سطح نظارت تحت تاثیر سازوکارهای ضمانت اجرایی قوانین و مقررات، در سطح خرد تحت تاثیر ساختار مالکیت بانک‌ها و حاکمیت شرکتی، و در سطح محیط حرفه تحت تاثیر قضاوت حرفه‌ای تهیه‌کنندگان گزارش‌های مالی بانک‌ها قرار می‌گیرد. لذا بررسی پیامدهای احتمالی اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران و تاثیر آن بر کیفیت

اطلاعات حسابداری با توجه به ویژگی‌های حاکم بر گزارشگری مالی بانک‌ها از ابعاد اقتصادی (خرد و کلان)، اقتصاد سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بسیار اهمیت دارد. با توجه به این واقعیت که تا کنون در محیط اقتصادی ایران (خصوصاً صنعت بانکداری) از بعد موضوع، روش‌شناسی تحقیق و همچنین ابزار آزمون‌های آماری انجام شده چنین تحقیقی انجام نشده است، بنابراین به خودی خود یک تحقیق نوآورانه محسوب می‌شود. در ادامه این مقاله، مبانی نظری و پیشینه پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی، روش‌شناسی پژوهش (شامل نحوه طراحی پرسشنامه، جامعه و نمونه آماری، نحوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها)، یافته‌های پژوهش و در پایان نیز بحث و نتیجه‌گیری ارائه می‌شود.

مبانی نظری

برخی ویژگی‌های محیط گزارشگری مالی بانک‌ها در ایران نظیر ساختار اقتصاد دولتی، عدم ثبات اقتصادی و نوسان‌پذیری متغیرهای کلان اقتصادی، تورم بالا، ضعف حاکمیت شرکتی، حجم زیاد مطالبات معوق در صنعت بانکداری و نظایر آن سبب می‌شود برخی پیامدها در صنعت بانکداری ایران در مقایسه با سایر کشورها از شدت بیشتری برخوردار باشد.

پیامدهای اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی به دو دسته تقسیم می‌شود: پیامدهایی که به طور مستقیم در اثر اجرای استانداردهای مزبور به وجود می‌آید (نظیر افزایش شفافیت و قابلیت مقایسه) که از نوع پیامدهای مستقیم است و پیامدهایی که در بازار سرمایه و اقتصاد کلان ایجاد می‌شود که به عنوان پیامدهای غیرمستقیم طبقه‌بندی می‌شود (بروگمن و همکاران، ۲۰۱۳). کاسکینو^۱ و گاسن^۲ (۲۰۱۴)، مدعی‌اند تغییراتی که در سطح کیفیت حسابداری بر اثر اجرای الزامات استانداردهای حسابداری ایجاد می‌شود سبب ایجاد اثرات سطح اول^۱ می‌شود که به عنوان پیامدهای مستقیم طبقه‌بندی شده است. این اثرات، در بازارهای مالی پیامدهای اقتصادی به همراه دارد (اثرات سطح دوم^۱) که به عنوان پیامدهای غیرمستقیم طبقه‌بندی می‌گردد. بنابراین پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری در دو سطح قابل بررسی است. آن دسته از پیامدهایی که در اثر اجرای الزامات استانداردها به وجود می‌آید به عنوان پیامدهای سطح اول (پیامدهای مستقیم اجرای IFRS) طبقه‌بندی می‌گردد. این پیامدها با ابعاد اقتصاد کلان و کارایی بازارهای مالی مرتبط است که سبب ایجاد پیامدهای سطح دوم (پیامدهای غیرمستقیم اجرای IFRS) می‌شود.

پیامدهای مستقیم اجرای IFRS

هدف اصلی گزارشگری مالی مطلوب، فراهم کردن اطلاعات مالی مفید درباره یک واحد تجاری جهت اتخاذ تصمیمات اقتصادی توسط استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی می‌باشد. از دیدگاه بنیاد IFRS، شفافیت در گزارشگری مالی از طریق ارتقای کیفیت اطلاعات و قابلیت مقایسه آن به وجود می‌آید که به فعالان بازار برای اتخاذ تصمیمات اقتصادی آگاهانه کمک می‌نماید. به منظور افزایش شفافیت در گزارشگری مالی باید علاوه بر بکارگیری صحیح مبانی اندازه‌گیری، اطلاعات را به شیوه مناسب نیز افشا کرد (مقررات بازل، ۱۹۹۸). بدین ترتیب افزایش شفافیت در گزارشگری مالی از دو بعد اندازه‌گیری و افشا مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مهمترین استانداردهایی که از نظر اندازه‌گیری تاثیر بااهمیتی بر گزارشگری مالی بانک‌ها دارد شامل IFRS9 و IFRS13 است. بخش زیادی از پیامدهای مستقیم اجرای IFRS از اجرای مدل ECL^۲ و FVA^۳ ناشی می‌شود.

یکی از پیامدهای مستقیم اجرای IFRS که از اهمیت بالایی برخوردار است تاثیر اجرای مدل ECL بر سرمایه نظارتی بانک‌ها است. تاثیر اجرای مدل ECL بر نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها به این موضوع بستگی دارد که بانک‌ها از رویکرد رتبه‌بندی استاندارد استفاده کنند یا رتبه‌بندی داخلی. در صورتی که بانک‌ها از رویکرد رتبه‌بندی استاندارد استفاده نمایند هرگونه افزایش ذخایر به طور مستقیم در سرمایه عادی لایه یک منعکس می‌شود، در حالی که در رویکرد رتبه‌بندی داخلی به موقعیت بیشتر بودن ذخایر از زیان مورد انتظار یا بیشتر بودن زیان مورد انتظار از ذخایر بستگی دارد. اگر حجم ذخایر از زیان مورد انتظار بیشتر باشد تا ۰/۶ دارایی‌های موزون‌شده به ریسک^۴ به سرمایه درجه ۲ اضافه می‌شود در غیر این صورت تفاوت آن از سرمایه درجه ۱ کسر می‌شود. در رویکرد رتبه‌بندی استاندارد بحث ذخائر عام و خاص مطرح است. در ذخائر عام از ارزش در معرض خطر کم نشده و به سرمایه درجه ۲ اضافه می‌شود (تا ۱/۲۵ درصد دارایی موزون به ریسک به سرمایه درجه ۲ اضافه می‌شود) در حالی که در ذخائر خاص از ارزش در معرض خطر کم کرده و به سرمایه نظارتی اضافه نمی‌شود. طبقه‌بندی ذخائر در مدل ECL به عنوان ذخائر خاص از ارزش در معرض خطر کم کرده و باعث کاهش شدید نسبت کفایت سرمایه می‌شود (مقررات بازل، رهنمود مربوط به مقررات احتساب ذخیره در

بانک‌ها، ۲۰۱۷، EBA، 2016، بند ۶۱، مقررات بازل ۳. اجرای مدل ECL سبب کاهش سود انباشته بانک‌ها، و در نتیجه کاهش سرمایه عادی لایه ۱ بانک‌ها می‌شود.

اجرای مدل ECL بر نحوه محاسبه درآمد بهره نیز تاثیرگذار است. در طبقه ۱ و ۲ مدل ECL درآمد بهره با استفاده از نرخ بهره موثر بر ارزش ناخالص دفتری تسهیلات (قبل از کسر ذخیره کاهش ارزش) محاسبه می‌شود (IFRS9.5.4.1) در حالی که در طبقه ۳ مدل ECL درآمد بهره با استفاده از نرخ بهره موثر بر ارزش خالص دفتری تسهیلات (پس از کسر ذخیره کاهش ارزش) محاسبه می‌گردد (IFRS9.5.4.1(b)). بنابراین بالا بودن حجم مطالبات معوق در ترازنامه بانک‌ها، سبب کاهش درآمد بهره می‌شود.

باید توجه داشت یکی دیگر از پیامدهای مستقیم اجرای مدل ECL افزایش اثرات فراچرخگی^{۱۵} ناشی از اجرای این مدل است. اثرات فراچرخگی مدل ECL به نحوه اجرای این استاندارد در بانک‌ها نیز بستگی دارد. مقررات گزاران، مقامات ناظر و حساب‌رسان نقش مهمی در حصول اطمینان از اجرای صحیح این استاندارد و به حداقل رساندن مشکلات ناشی از رفتارهای فراچرخگی غیرعمدی ناشی از اجرای این استاندارد به عهده دارند. مدل ECL زمانی می‌تواند شرایط رکود اقتصادی را سریعتر پیش‌بینی نماید که آستانه‌های افزایش قابل توجه ریسک اعتباری در مدل بر اساس معیارهای مناسب تنظیم شده باشد. این موضوع سبب شناخت هموار (یکنواخت) زیان کاهش ارزش در طول زمان می‌شود و ریسک اثرات فراچرخگی در زمان شروع بحران را کاهش می‌دهد (هیات ریسک سیستماتیک اروپا^{۱۶}، ۲۰۱۹). علاوه بر مدل ECL، اجرای نظام حسابداری ارزش منصفانه نیز دارای اثرات فراچرخگی است که می‌تواند ناشی از عدم ارزشگذاری صحیح دارایی‌ها در دوران رونق و رکود اقتصادی باشد.

افزون بر این، ماهیت آینده‌نگر مدل‌های اندازه‌گیری ECL و FVA سبب افزایش نوسان‌های سود می‌شود که بخشی از آن از پیچیدگی ذاتی مدل‌های اندازه‌گیری مزبور، و ایجاد خطای ناشی از ضعف دانش و قضاوت حرفه‌ای، به ویژه در سال‌های اولیه اجرا، ناشی می‌شود. بخش دیگری از نوسان‌پذیری سود به دلیل متغیرهای کلان اقتصادی و استفاده از سوابق تاریخی مشتریان در برآوردها ایجاد می‌شود. اگرچه نوسان‌های طبیعی بازار سبب افزایش نوسان اقلام صورت‌های مالی می‌شود، اما می‌تواند به ارائه اطلاعات مربوط کمک نماید مشروط به این که به‌درستی در صورتهای مالی نشان داده شود (انریا، بانک مرکزی اروپا، ۲۰۰۴).

در استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی ارائه اطلاعات مربوط به ذینفعان اهمیت زیادی دارد. از دیدگاه هیات استانداردهای حسابداری مالی (آمریکا)، هیات استانداردهای بین‌المللی حسابداری و سازمان بورس اوراق بهادار آمریکا اندازه‌گیری ارزش منصفانه از طریق فراهم نمودن اطلاعات شفاف، به موقع و صحیح سبب افزایش میزان مربوط بودن اطلاعات می‌شود. نگرانی اصلی در ارتباط با دارایی‌هایی که از نقدشوندگی کافی برخوردار نیستند، استفاده نامناسب از اختیار و قضاوت حرفه‌ای در تخمین ارزش منصفانه است. نگرانی منتقدان حسابداری ارزش منصفانه این است که در تخمین ارزش منصفانه برخی اقلام باید از مدل‌های ارزشگذاری توأم با درجات بالای قضاوت استفاده شود که این موضوع می‌تواند سبب بیش‌نمایی ارزش دارایی‌ها شده و در نتیجه ویژگی مربوط بودن اطلاعات را کاهش دهد (ESRB, 2017). افزون بر این، اجرای مدل ECL نیز سبب افزایش شفافیت دارایی‌ها و همچنین شناخت و حذف به موقع مطالبات غیرجاری^{۱۷} از دفاتر می‌شود که در نهایت موجب ارائه اطلاعات مربوط و مفید خواهد شد. نتایج حاصل از مطالعه بارث^{۱۸} (۲۰۰۴) نشان داد افزایش نوسان اطلاعات ارزش منصفانه از سه عامل نشأت می‌گیرد: نوسان‌پذیری بازار که سبب تغییر در ارزش منصفانه دارایی‌ها و بدهی‌ها می‌شود، نوسان‌پذیری که به دلیل اشتباه در برآورد ارزش منصفانه ایجاد می‌شود و نوسان‌پذیری که به دلیل استفاده از مبانی متفاوت اندازه‌گیری (برای دارایی‌ها و بدهی‌ها) ایجاد می‌شود.

ماهیت اصول محور بودن استانداردهای IFRS و افزایش دامنه قضاوت حرفه‌ای، مدیریت سود را افزایش می‌دهد. طبق الزامات IFRS9 بانک‌ها باید کاهش کیفیت اعتباری و سناریوهای کلان اقتصادی را بر اساس مدل زیان اعتباری مورد انتظار پیش‌بینی کنند، بنابراین قضاوت‌های مدیریت در سطح وسیعی افزایش می‌یابد. نتایج مطالعات نشان می‌دهد که اختیار مدیریت در احتساب ذخیره با مدیریت سود (هموارسازی سود) ارتباط زیادی دارد. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد استفاده از اختیار بکارگیری ارزش منصفانه^{۱۹} سبب ایجاد رفتارهای فرصت‌طلبانه در برخی از مدیران بانک‌ها شده است (چانگ و همکاران، ۲۰۲۱). ماهیت سیستم حسابداری ارزش منصفانه به گونه‌ای است که از نحوه طبقه‌بندی دارایی‌ها (بهای مستهلک‌شده، ارزش منصفانه از طریق سود و زیان، ارزش منصفانه از طریق سود و زیان جامع) گرفته تا تعریف اجزا^{۲۰}، رویکردهای اندازه‌گیری ارزش منصفانه (رویکرد بازار^{۲۱}، رویکرد درآمدی^{۲۲} و رویکرد بهای

تمام شده^{۲۳})، استفاده از خدمات ارزشگذاران داخلی یا مستقل و تعیین مبنای صحیح اندازه‌گیری در استانداردهایی که استفاده از ارزش منصفانه در آنها اختیاری است (FVO) سبب افزایش دامنه تقلب می‌شود (زاک^{۲۴}، ۲۰۰۹).

افزایش قابلیت مقایسه اطلاعات نیز در صنعت بانکداری اهمیت زیادی دارد. در صنعت بانکداری از دیدگاه ثبات مالی، افزایش قابلیت مقایسه اطلاعات صورت‌های مالی یکی از معیارهای اصلی ناظران بانکی در ارزیابی استانداردهای حسابداری است (نوتنی^{۲۵}، ۲۰۱۸). هیئت استانداردهای بین‌المللی حسابداری استدلال می‌کند که مجموعه استانداردهای حسابداری جهانی و با کیفیت بالا به معنای ارائه صورت‌های مالی قابل مقایسه‌ای به فعالان بازارهای مالی است که از این طریق در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی به آنها کمک می‌کند^{۲۶}.

پیامدهای غیرمستقیم اجرای IFRS

پیامدهای غیرمستقیم اجرای IFRS به ابعاد اقتصاد کلان و کارایی بازارهای مالی مربوط می‌شود. اجرای IFRS از طریق فراهم کردن اطلاعات شفاف و به‌موقع، مانع از اتخاذ تصمیمات ریسکی توسط مدیریت شده و از اتخاذ تصمیمات آگاهانه در سایه افزایش ثبات مالی پشتیبانی می‌کند (IFRS, 2017). استانداردهای مهمی که بر ثبات مالی تاثیرگذار است شامل IFRS9 و IFRS13 می‌باشد. اجرای IFRS9 سبب می‌شود با اولین نشانه از شرایط رکود اقتصادی، زیان‌های اعتباری شناسایی گردد. این موضوع باعث می‌شود بانک‌ها بتوانند زیان‌های اعتباری خود را بهتر مدیریت نمایند. با شناخت سریعتر زیان‌های اقتصادی، نگرانی‌های بازار در خصوص نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها نیز کاهش می‌یابد. شناخت دیر هنگام زیان‌های اقتصادی سبب کاهش کیفیت دارایی‌ها و ایجاد نگرانی در خصوص عدم کفایت سرمایه بانک‌ها در هنگام مواجهه با شرایط بحرانی می‌شود. شناخت سریعتر زیان‌ها موجب افزایش نظم بازار و کمک به مدیران برای اعمال سیاست‌های احتیاطی بیشتر می‌شود (ESRB, 2017). افزون بر این، پیاده‌سازی نظام حسابداری مبتنی بر ارزش منصفانه موجب شناخت به‌موقع سود و زیان‌های اقتصادی، افزایش شفافیت و افزایش نظم بازار می‌شود (ESRB, 2017). با اجرای IFRS الزامات افشا افزایش می‌یابد. با توجه به اهمیت ریسک در بانکها، IFRS7 یکی از استانداردهایی است که دارای الزامات گسترده افشای ریسک می‌باشد. نتایج حاصل از نظرسنجی موسسه CFA نشان می‌دهد که الزامات افشای ریسک بر اساس

IFRS7، سبب کاهش توانایی درک و تفسیر ریسک‌ها از دیدگاه سرمایه‌گذاران شده است (CFA، ۲۰۱۱). اما با این حال افزایش سطح افشا در گزارشگری مالی افزایش تقارن اطلاعاتی میان مدیران و کسانی که به نحوی با شرکت دارای رابطه قراردادی می‌باشند (مانند سهامداران، وام‌دهندگان، تامین‌کنندگان، مشتریان و کارکنان) را به دنبال خواهد داشت. افزایش سطح افشا اطلاعات مربوط به ریسک‌ها به ویژه ریسک نقدینگی می‌تواند در ارزیابی شاخص‌های کلیدی عملکرد بانک به ذینفعان گزارشگری مالی خصوصاً نهادهای ناظر و سپرده‌گذاران کمک کند. کاهش عدم تقارن اطلاعاتی میان بانک و تسهیلات‌گیرندگان به ارزیابی و تحلیل سطح ریسک تسهیلات‌گیرندگان کمک می‌نماید و در ایجاد تمایز میان نرخ بهره تسهیلات پرداختی بر اساس ریسک اعتباری تسهیلات‌گیرنده (پرداخت تسهیلات کم بهره به مشتری با کیفیت اعتباری پایین و بالعکس) می‌تواند موثر باشد (مشکین ۲۷، ۱۹۹۱). از دیگر پیامدهای غیرمستقیم اجرای IFRS، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، کمک به رشد اقتصادی، تشدید بحران‌های مالی ناشی از اثرات فراچرخگی حسابداری ارزش منصفانه و بحران مالی ناشی از افزایش شفافیت در گزارشگری مالی است.

با توجه به مطالب پیشگفته، هدف پژوهش حاضر شناسایی پیامدهای مستقیم و غیرمستقیم اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران است. این مقاله شامل یک پرسش کلی است که در ادامه به گویه‌های مشخص‌تری تقسیم شده است. هر یک از گویه‌ها حاکی از فرض‌های پژوهش است که در راستای پاسخگویی به پرسش اصلی طراحی شده‌اند. پرسش اصلی پژوهش حاضر چنین است: «با توجه به ویژگی‌های حاکم بر محیط گزارشگری مالی بانک‌ها، پیامدهای احتمالی اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران کدامند؟»

پیشینه

در سال ۲۰۱۷ پژوهشی توسط نووتنی و همکاران^{۲۸} درباره تاثیر عوامل نهادی بر مربوط بودن ارزشی ارزش منصفانه انجام شد. این پژوهش بر مبنای ارزش منصفانه گزارش شده ابزارهای مالی بین سالهای ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۹ در بانک‌های ۴۶ کشور دنیا انجام شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد اجرای حسابداری ارزش منصفانه سبب افزایش مشکلات سرمایه‌گذاران در پردازش اطلاعات ارزش منصفانه در کشورهای دارای اقتصاد بانک محور و بازارهای مالی کمتر توسعه یافته و محیط اطلاعاتی ضعیف شده است. افزون بر این، اجرای حسابداری ارزش

منصفانه سبب افزایش خطای اندازه‌گیری و کاهش ارتباط ارزشی سیستم ارزش منصفانه در اقتصادهای بانک محور و دارای ضمانت اجرایی ضعیف می‌شود.

مطالعه لورنز^{۲۹} (۲۰۱۶) درباره ارائه اطلاعات مربوط از طریق سطح سه سلسله مراتب ارزش منصفانه انجام شد. این مطالعه در بانک‌های ۲۳ کشور اروپایی انجام شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد سرمایه‌گذاران هنگام ارزشگذاری شرکت، به ارزش منصفانه دارایی‌ها و بدهی‌های در سطح سه اتکا نمی‌نمایند. عدم وجود ارتباط ارزشی از نگرانی‌های آنان در خصوص انعطاف‌پذیری ذاتی مدل‌های ارزشگذاری که می‌تواند در جهت رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران باشد، ناشی شود.

نتایج حاصل از پژوهش احمد^{۳۰} و همکاران (۲۰۱۳) در خصوص تاثیر پذیرش اجباری IFRS بر کیفیت حسابداری نشان داد تاثیر پذیرش اجباری IFRS بر کیفیت سود به تفاوت کیفیت استانداردهای ملی با IFRS بستگی دارد. اگر IFRS نسبت به استانداردهای ملی کیفیت برتری داشته و دارای ضمانت اجرایی بالایی باشد کیفیت اطلاعات حسابداری پس از پذیرش IFRS افزایش خواهد یافت. اما اگر IFRS نسبت به استانداردهای ملی کیفیت بالاتری نداشته باشد یا فاقد ضمانت اجرایی کافی باشد، کیفیت اطلاعات حسابداری پس از پذیرش این استانداردها کاهش خواهد یافت.

در سال ۲۰۱۳ مطالعه‌ای توسط موریس و همکاران^{۳۱} درباره تاثیر اجرای سیستم حسابداری ارزش منصفانه بر عدم تقارن اطلاعاتی انجام شد. در این مطالعه گزارش‌های فصلی بانک‌ها مورد بررسی قرار گرفت که نتایج حاصل از پژوهش نشان داد سطوح ارزش منصفانه با عدم تقارن اطلاعاتی ارتباط معنادار و مثبتی دارد به طوری که برای دارایی‌های سطح سوم ارزش منصفانه بیشترین حد ممکن و برای دارایی‌های سطح اول ارزش منصفانه کمترین حد ممکن است.

در سال ۲۰۰۸ مطالعه‌ای توسط یانگ و همکاران^{۳۲} درباره تاثیر پذیرش اجباری IFRS بر محیط اطلاعاتی انجام شد. نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد کیفیت محیط اطلاعاتی تحلیل‌گران در کشورهایی که دارای سیستم حقوقی عرف محور^{۳۳} هستند پس از اجرای IFRS بهبود یافته است و میزان خطا و همچنین پراکندگی پیش‌بینی تحلیل‌گران کاهش یافته است. پژوهش لوریو^{۳۴} و تابوآدا^{۳۵} (۲۰۱۲) نیز درباره تاثیر پذیرش IFRS بر محتوای اطلاعاتی قیمت سهام انجام شد. این پژوهش در نمونه‌ای متشکل از ۳۹۹۴ شرکت از ۳۰ کشور انجام

گردید. نتایج این پژوهش نشان داد الزامات قانونی بر تاثیر پذیرش اجباری IFRS نقش مهمی دارد و پذیرش اختیاری این استانداردها سبب افزایش محتوای اطلاعاتی قیمت سهام شده است. نتایج حاصل از پژوهش بولیوک^{۳۶} در خصوص ارتباط ارزشی زیان کاهش ارزش ۱۸ بانک لهستان طی سالهای ۲۰۱۳-۱۹۹۸ نشان داد کاهش ارزش گزارش شده توسط بانک‌ها دارای ارتباط ارزشی است و همچنین بر ارزش بازار بانک اثر منفی دارد. در سال ۲۰۱۹ پژوهشی توسط کاستا^{۳۷} و همکاران در خصوص تاثیر اجرای IFRS9 در صنعت بانکداری انجام شد. این پژوهش در ۵۶ بانک از هیجده کشور اروپایی انجام گردید. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد هرچه اثرات منفی ناشی از افزایش حجم ذخائر بر سود انباشته بانک‌ها بیشتر باشد انگیزه بانک‌ها برای دستکاری حجم ذخائر بیشتر است که این موضوع سبب افزایش هموارسازی سود می‌شود.

افزایش دامنه قضاوت حرفه‌ای مدیران در محاسبه ذخائر سبب افزایش مدیریت سود می‌شود. نتایج حاصل از مطالعه اوزیلی^{۳۸} و اوتوآ^{۳۹} در سال ۲۰۱۷ نشان داد اختیار مدیریت در محاسبه ذخائر دارای ارتباط مستقیمی با هموارسازی سود، مدیریت سرمایه نظارتی، علامت‌دهی به بازارهای مالی و اهداف مالیاتی است.

نتایج حاصل از مطالعه نوآ^{۴۰} و اسکارلاتا^{۴۱} (۲۰۰۹) در خصوص اثرات فراچرخگی ناشی از حسابداری ارزش منصفانه نشان داد با این که ضعف روش‌شناسی‌های ارزشگذاری دارایی‌ها سبب افزایش اثرات فراچرخگی حسابداری ارزش منصفانه می‌شود، اما در موسسات مالی باز هم نسبت به سایر مبانی اندازه‌گیری ارجحیت دارد. سپرهای سرمایه‌ای، ذخیره‌گیری با رویکرد آینده‌نگر و افشای مطلوب اطلاعات سبب کاهش اثرات فراچرخگی حسابداری ارزش منصفانه می‌شود.

نتایج حاصل از مطالعه میر^{۴۲} و فیچر^{۴۳} (۲۰۱۱) که در خصوص اندازه‌گیری اختیاری سطح ۳ ارزش منصفانه طی بحران مالی سال ۲۰۰۸ انجام گردید نشان داد بانک‌هایی که دارای انگیزه مدیریت سود (مانند سود کم، تغییرات منفی درآمد، سرمایه‌لایه ۱ پایین) هستند، میزان زیان‌های سطح ۳ ارزش منصفانه را کمتر از واقع برآورد می‌کنند. این مطالعه بر اساس نمونه‌ای متشکل از ۳۲۹ بانک آمریکایی انجام گردید.

مطالعه‌ای در سال ۲۰۱۹ توسط هیات ریسک سیستمیک اروپا در خصوص رفتار چرخه‌ای مدل ECL انجام گردید نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد ماهیت اصول‌محور

بودن مدل ECL و انتقال ریسک‌ها از طبقه ۱ به طبقات ۲ و ۳، در نظر گرفتن اطلاعات آینده‌نگر اقتصادی برای شناخت به موقع زیان‌های اقتصادی و استفاده از رویکرد یک نقطه از زمان در تخمین ذخائر سبب افزایش اثرات چرخه‌ای مدل ECL می‌شود.

نتایج حاصل از تحقیق احمد و همکاران در سال ۲۰۱۲ نشان داد اجرای حسابداری ارزش منصفانه از بعد میزان قابلیت اتکا داده‌های بازار، صلاحیت حرفه‌ای حساب‌برسان مستقل، قضاوت‌های حرفه‌ای مدیران و سوگیری‌های آنان و تجارب ناکافی آنان چالش‌هایی با خود به همراه داشته است.

در سال ۱۳۹۶ تحقیقی توسط ناصری و همکاران در خصوص تأثیر بکارگیری استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی بر نظام مالیاتی ایران انجام شد. نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد استفاده از استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی بخصوص استاندارد شماره ۱۲ یعنی مالیات بر درآمد، بر افزایش کارایی نظام مالیاتی تاثیر مثبت و معناداری دارد. پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی تا حد زیادی باعث قابلیت مقایسه بیشتر اطلاعات در سطح بین‌المللی شده و در نتیجه فرآیند تصمیم‌گیری را بهینه می‌نماید و سبب کاهش هزینه سرمایه در سطح بین‌المللی می‌شود. استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی از طریق کاهش هزینه‌های تطبیق، هزینه دسترسی به اطلاعات بازارهای سرمایه مختلف را کاهش می‌دهد.

در سال ۱۳۹۱ پژوهشی توسط مهام و همکاران در خصوص بررسی مزایا و معایب پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری به عنوان استانداردهای حسابداری ایران انجام پذیرفت. نتایج حاصل از پژوهش فوق نشان داد بر اساس نتایج آزمون خی‌دو، و از طرف دیگر موافقت ۹۳ درصد جامعه آماری مزایای بکارگیری استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی از معایب آن بیشتر است.

حاجی کرمانی و همکاران در سال ۱۳۹۵ پژوهشی در خصوص تاثیر کاربرد ارزش منصفانه در گزارش‌های مالی در بهبود ارتباط ارزشی اطلاعات حسابداری انجام دادند. هدف اصلی در این پژوهش بررسی تفاوت ارتباط ارزشی اطلاعات حسابداری بر مبنای حسابداری مبتنی بر ارزش منصفانه و بهای تمام‌شده تاریخی بوده است. بر اساس یافته‌های حاصل از پژوهش فوق ارتباط ارزشی سود هر سهم عادی و نیز ارتباط ارزشی همزمان سود هر سهم عادی و ارزش دفتری در شرکت‌هایی که از ارزش منصفانه استفاده نموده‌اند، بیش از شرکت‌هایی است که از

نظام بهای تمام شده تاریخی استفاده نمودند. همچنین نتایج حاصل از بررسی اثرات اجرای IFRS9 بر صورت‌های مالی بانک‌ها در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. اثرات اجرای IFRS9 بر صورت مالی بانک‌ها (مطالعات موردی)

شرح	سال	بانک
<ul style="list-style-type: none"> کاهش ۲۲۳۲ میلیون دلار دارایی بانک به علت افزایش زیان کاهش ارزش افزایش ۹۰۸ میلیون دلار دارایی بانک به علت تغییرات طبقه بندی ناشی از اجرای ارزش منصفانه افزایش دارایی مالیات انتقالی به میزان ۳۲۰ میلیون دلار کاهش مجموع سرمایه (لایه ۱ + لایه ۲) به میزان ۲۴۴ میلیون دلار 	۲۰۱۸	بانک اچ‌اس‌بی‌سی (HSBC)
<ul style="list-style-type: none"> کاهش حقوق صاحبان سهام به مبلغ ۷۱ میلیون پوند افزایش زیان کاهش ارزش دارایی‌ها به مبلغ ۶۱۶ میلیون پوند افزایش سرمایه عادی لایه ۱ (CET1) به مبلغ ۵۲۱ میلیون پوند (اجرای مقررات گذار و کاهش اثر کامل CET1 در ۵ سال نخست اجرا) افزایش ارزش دارایی‌ها به میزان ۵۵ میلیون پوند نتیجه حاصل از تغییرات طبقه‌بندی و اندازه‌گیری و زیان کاهش ارزش 	۲۰۱۸	رویال بانک (Royal Bank)
<ul style="list-style-type: none"> کاهش حقوق صاحبان سهام به میزان ۶۷۱ میلیون یورو کاهش سرمایه درجه ۱ به میزان ۳۹۳ میلیون یورو کاهش نسبت سرمایه عادی لایه ۱ به میزان ۱۳ bp (۰/۱۳٪) افزایش میزان ارزش دارایی‌ها به علت تجدید طبقه‌بندی و اندازه‌گیری به میزان ۲۴ میلیون یورو افزایش زیان کاهش ارزش دارایی‌ها به میزان ۶۸۷ میلیون یورو ایجاد مزایای مالیاتی به میزان ۱۹۹ میلیون یورو 	۲۰۱۸	دویچه بانک (DeutscheBank)

تحقیقات منتشرشده محدود در خصوص پیامدهای اجرای IFRS در ایران و ویژگی‌های محیطی ایران (ویژگی‌های اقتصادی، قانونی و فرهنگی)، ویژگی‌های مدل کسب و کار بانک‌ها متأثر از بانکداری بدون ربا و مشکلات ساختاری ریشه‌دار و عدیده در نظام بانکی موجب می‌شود تا پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران ابعاد

گسترده و منحصر به فردی داشته باشد. بنابراین پژوهش حاضر در بسیاری از جنبه‌ها قابل مقایسه با پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی گزارش شده نمی‌باشد و برای بار اول در صنعت بانکداری ایران به صورت گسترده مورد توجه قرار گرفته است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع پیمایشی است. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. طراحی پرسشنامه، ارسال، جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات در طول سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۳۹۹ صورت گرفته است. منطقی است بررسی پیامدهای حاصل از اجرای IFRS باید پس از اجرای این استانداردها صورت پذیرد، اما با عنایت به این که استانداردهای مزبور هنوز در گزارشگری مالی بانک‌های ایران اعمال و منعکس نشده است، لذا مناسب‌ترین روش در بررسی پیامدهای احتمالی اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران روش نظرسنجی است که در این پژوهش از پرسشنامه استفاده شده است. با استفاده از پرسشنامه امکان دریافت نظرات طیف گسترده‌ای از افراد و نهادها که هر کدام در جایگاه خود در چگونگی اجرای IFRS نقش خواهند داشت، فراهم می‌شود. در واقع می‌توان گفت از آنجا که هیچ‌گونه شواهد و تجربه عینی در خصوص اجرای IFRS در ایران خصوصاً در صنعت بانکداری وجود ندارد (عدم وجود داده‌های قابل مشاهده و منتشر شده از طریق معجاری رسمی) لذا استفاده از پیمایش به عنوان مناسب‌ترین روش شناخته شد.

ساختار پرسشنامه

پرسشنامه پژوهش حاضر در قالب یک کتابچه طراحی گردید و برای رفع هر گونه ابهام پرسش‌شوندگان در آن از راهنما استفاده شد. برای تسهیل خوانش مطالب از صفحات رنگی استفاده گردید و به منظور بهینه‌سازی فضا از الگوی ماتریسی استفاده شد. برای اندازه‌گیری دیدگاه‌ها، نظرات و نگرش‌ها از سوالات طیفی استفاده شده است. طیف‌های مورد استفاده در طراحی پرسشنامه برای سوالاتی که مخالفت و شدت مخالفت برای گویه‌های آن معنادار نیست و مفهوم گویه تک‌سویه^{۴۴} است طیف‌ها به صورت یکطرفه صفر تا ۱۰ طراحی شده است که در آن صفر به معنای مخالفت با محتوای گویه و عدد ۱۰ بیشترین میزان موافقت با محتوای گویه را دارد. اما در تعدادی از سوالات که مخالفت با محتوای گویه و شدت آن معنادار و حائز اهمیت می‌باشد و مفهوم

گویه دوسویه^{۴۵} است، طیف از ۵- تا ۵+ در نظر گرفته شده که بیانگر بیشترین میزان مخالفت و موافقت با محتوای گویه و صفر به معنای خنثی^{۴۶} بودن نسبت به محتوای گویه است.

جامعه و نمونه پرسش شوندهگان

جامعه آماری مخاطب این پژوهش، دو گروه اصلی است: (الف) دست‌اندرکاران فرآیند گزارشگری مالی بانک‌ها و (ب) صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران که از گروه (الف) خواسته شده است تا به صورت اجماع گروهی و در قالب هویت نهادی به پرسش‌ها پاسخ دهند.

(الف) دست‌اندرکاران فرآیند گزارشگری مالی بانک‌ها

(۱) بانک‌ها به صورت تمام شماری^{۴۷} انتخاب شده‌اند (شامل ۳۲ مورد اعم از بانک‌های خصوصی، دولتی و موسسات اعتباری مجاز)؛

(۲) حساب‌رسان بانکی که طی ۱۰ سال اخیر حسابرسی بانک انجام داده‌اند (شامل ۲۱ گروه حسابرسی)؛

(۳) نهادهای ناظر شامل؛ بانک مرکزی (۱۲ گروه)، بورس اوراق بهادار تهران، جامعه

حسابداران رسمی (دو کارگروه تخصصی) و کانون کارشناسان رسمی دادگستری؛

(ب) صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگرانی که با استفاده از روش نمونه‌گیری قضاوتی

هدفمند انتخاب شده‌اند (شامل ۴۶ نفر آشنای کافی با گزارشگری مالی بانک‌ها و آشنایی

نسبی^{۴۸} با مفاهیم IFRS). آمار توصیفی ارسال و دریافت پرسشنامه‌ها بر اساس طبقات

پرسش شوندهگان به شرح جدول ۲ است:

جدول ۲. گروه‌های پرسش شونده

شرح	تعداد پرسشنامه ارسالی	تعداد ساختار پاسخ‌دهی	تعداد پرسشنامه دریافتی	نرخ بازگشت (درصد)
بانک‌ها	۳۲	گروهی	۲۹	۹۱
حساب‌رسان مستقل بانک‌ها	۱۸	گروهی	۱۴	۷۸
نظارت بانک مرکزی	۱۲	گروهی	۱۲	۱۰۰
سایر نهادهای ناظر (جامعه حسابداران رسمی، سازمان بورس و اوراق بهادار، کانون کارشناسان رسمی دادگستری)	۴	گروهی	۳	۷۵
سازمان حسابرسی	۳	گروهی	۳	۱۰۰
صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران	۵۰	فردی	۴۵	۹۰
جمع	۱۱۹	-	۱۰۶	۹۰

پایایی و روایی پرسشنامه

پس از بررسی پیشینه تحقیقات، نتایج مطالعه نظام‌مند و مصاحبه‌های عمیق سازمان‌یافته، نسخه مقدماتی پرسشنامه تدوین گردید. سپس سوالات با نیازهای پژوهشی و اصول پرسشنامه نویسی تطبیق داده شد. در مرحله اول، پایلوت پرسشنامه بر اساس نظرات ۷ خبره آغاز شد و تعداد ۳ نفر نیز از پیشنهادها خبرگان منتخب مجدداً برای پایلوت انتخاب گردیدند. سوالات پرسشنامه به صورت رفت و برگشتی مورد اصلاح قرار گرفت و در نهایت پس از چندین ویرایش، نسخه نهایی پرسشنامه تکمیل و تدوین گردید. روایی پرسشنامه با جدول اعتبار آزمون براساس نظرات ۱۰ خبره مقایسه گردید (حداقل روایی مورد نیاز برای معتبر بودن پرسشنامه ۶۲ درصد است). با توجه به این که خبرگان درباره تمام گویه‌های پرسشنامه به اجماع رسیدند، بنابراین روایی پرسشنامه نزدیک به ۱۰۰ درصد ارزیابی می‌شود.

در این پژوهش پایایی پرسش‌های پژوهش با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد. ضریب آلفای کرونباخ سوالات پرسشنامه حداقل ۸۵ درصد می‌باشد که نشانگر پایایی مطلوب پرسشنامه است.

تجزیه و تحلیل پرسشنامه

۱) روش تحلیل آماری

آمار فازی، دانش فنی بررسی مقادیر نادقیق و انجام آزمون‌های آماری براساس فرض‌های نادقیق و کلی است. در تحلیل پرسشنامه‌ها، عموماً از توابع عضویت معروف همانند تابع عضویت مثلثی، ذوزنقه‌ای و منحنی استفاده می‌شود که در این پژوهش از تابع عضویت مثلثی استفاده شده است. در پرسشنامه این تحقیق، بازه پاسخگویی اشخاص بین صفر تا ۱۰ می‌باشد.

در اینجا $0 \leq x \leq 10$ و a عدد گویه انتخابی پاسخ‌دهنده است. در نهایت با توجه به داده‌های ثبت شده توسط پرسشنامه و براساس تابع عضویت بدست آمده، داده‌های فازی محاسبه شده است. شکل کلی داده‌های فازی به صورت فرمول (۱) می‌باشد؛

$$\left(x_{a-1}, x_a, x_{a+1} \right) \quad (1)$$

در عبارت بالا، x_{a-1} ، x_a و x_{a+1} به ترتیب نشان دهنده کران پایین عدد گویه، عدد

گویه و کران بالای عدد گویه است که کران بالا و کران پایین، اولین نقطه با احتمال عضویت صفر از سمت بالا و سمت پایین گویه است.

به منظور بررسی فرض‌های آماری با توجه به نوع سوال و دامنه پاسخگویی از آزمون‌های مناسب آن فرض استفاده شده است. در ادامه مراحل انجام آزمون مفروضات تشریح می‌شود:

(۱) ابتدا آماره بسنده مربوط به هر سوال محاسبه می‌شود. (میانگین حسابی آماره بسنده برای میانگین واقعی جامعه است). روش محاسبه میانگین حسابی فازی به شرح فرمول (۲) است:

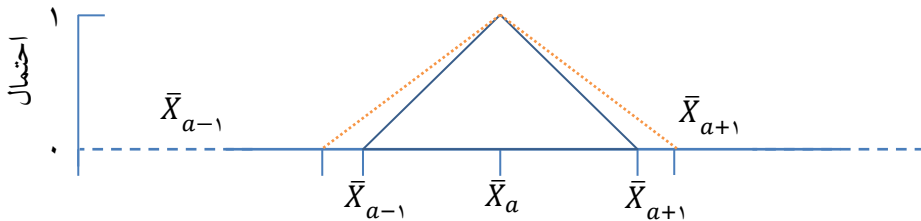
$$\bar{X}_{Fuzzy} = \left(n^{-1} \times \sum_{n=1}^n (x - 1), n^{-1} \times \sum_{n=1}^n (x), n^{-1} \times \sum_{n=1}^n (x + 1) \right) \quad (2)$$

که به طور خلاصه خواهیم داشت:

$$\bar{X}_{Fuzzy} = (\bar{X}_{a-1}, \bar{X}_a, \bar{X}_{a+1}) \quad (3)$$

برای انجام آزمون فرض، نیاز به محاسبه فاصله اطمینان در سطح $\alpha\%$ است. به این منظور از چارک‌های توزیع تی استیودنت استفاده می‌شود. در نتیجه شکل نموداری ناحیه اطمینان ۹۵ درصد و همچنین شکل فرمولی محاسبه آن به صورت شکل ۱ است.

شکل ۱. شکل نموداری آماره آزمون به همراه ناحیه اطمینان

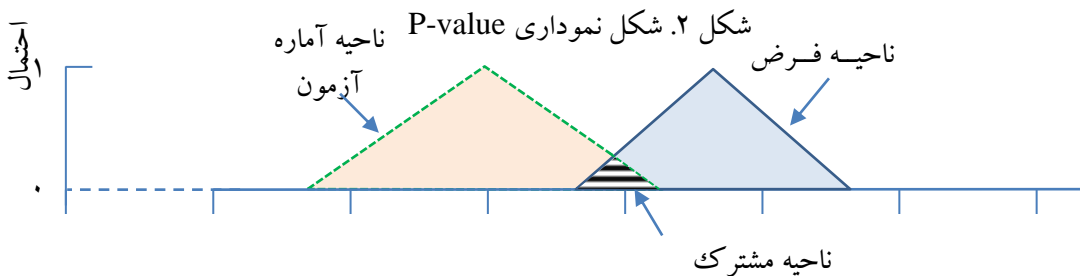

بنابراین ناحیه مورد اطمینان در سطح $\alpha\%$ برای میانگین پاسخ‌ها به شرح فرمول (۴)

خواهد بود:

$$\left(\bar{X}_{a-1} - t_{\left(1-\frac{\alpha}{r}, n-1\right)} \times \frac{1}{\sqrt{n}}, \right. \\ \left. \bar{X}_{a+1} + t_{\left(1-\frac{\alpha}{r}, n-1\right)} \times \frac{1}{\sqrt{n}} \right) \quad (۴)$$

که عبارت سمت راست کران بالای در سطح ۹۵٪ برای ناحیه اطمینان و عبارت سمت چپ، کران پایین در سطح ۹۵٪ برای ناحیه اطمینان است. برای انجام آزمون و محاسبه p-value مقدار آماره آزمون بر حسب فرض صفر، تبدیل به داده فازی شده و سپس در فضای آزمون فرض قرار می‌گیرد. نسبت مساحت مجموعه مشترک بین دو مثلث به مساحت مثلث فرض صفر مقدار p-value است. همچنین همانند فروض کلاسیک، اگر $p\text{-value} < \alpha$ ، در آن صورت فرض صفر رد خواهد شد و به این معنا است که دو مجموعه با اطمینان ۹۵٪ اشتراکی ندارند.

پس از محاسبه فاصله اطمینان و فازی کردن مقدار آماره آزمون اگر مقدار p-value از $\alpha^{۴۹}$ کوچکتر باشد، فرض صفر رد و اگر بیشتر باشد فرض صفر پذیرفته خواهد شد. پس از انجام آزمون فرض آماری برای رتبه‌بندی و امتیازدهی گویه‌ها، براساس اندازه مشاهدات، وزن پاسخ‌دهنده و جهت گویه از تکنیک تاپسیس استفاده شده است. در نهایت چون نظرات طیف وسیعی از افراد و گروه‌ها با دانش و تخصص متفاوت مورد استفاده قرار گرفت و احتمالاً در برخی موارد بین نظرات آنها تفاوت‌های با اهمیتی وجود داشته باشد، لذا از آزمون تحلیل واریانس^{۵۰} برای بررسی وجود تفاوت دیدگاه در گروه‌های

پاسخ‌دهنده استفاده شده است. سپس برای گویه‌هایی که در آنها تفاوت دیدگاه‌ها بین گروه‌ها معنادار بود، برای شناسایی دسته‌های متفاوت از دسته‌بندی فیشر^{۵۱} استفاده شد.

جدول ۳. سوالات پرسشنامه از بعد موضوعی

شماره سوال	تعداد گویه‌ها	سوال‌ها	ساختار پاسخ‌دهی	روش تجزیه و تحلیل و آزمون‌های مورد استفاده
۱	۲۵	شناسایی پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران	طیفی	آزمون مقایسه فازی، تاپسیس و مقایسه میانگین‌ها
۲	-	بررسی تغییرات قیمت سهام در کوتاه مدت	طیفی	آزمون مقایسه فازی
۳	-	بررسی تغییرات قیمت سهام در بلند مدت	طیفی	
۴	۱۸	شناسایی عوامل موثر در تشدید پیامدهای منفی اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران	طیفی	آزمون مقایسه فازی، تاپسیس و مقایسه میانگین‌ها

یافته‌ها

نتایج آمار جمعیت شناختی

همان گونه که اشاره شد جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دست‌اندرکاران فرآیند گزارشگری مالی بانک‌ها و صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران است. دست‌اندرکاران گزارشگری مالی بانک‌ها در قالب هویت نهادی به پرسش‌ها پاسخ دادند و ارائه نتایج مربوط به آمار جمعیت شناختی آنها موضوعیت ندارد، اما نتایج مربوط به آمار جمعیت شناختی صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران به شرح جدول ۴ است.

جدول ۴ آمار جمعیت شناختی صاحبانظران دانشگاهی و پژوهشگران

مولفه‌ها					
		جنسیت		مذکر	مونث
		(درصد فراوانی)		۹۵	۵
		تحصیلات		کارشناسی	دکترا
		(درصد فراوانی)		۲۷	۷۳
		رشته تحصیلی		حسابداری	مالی
		(درصد فراوانی)		۸۱	۵
		سابقه کار مرتبط با گزارشگری		بانکی	غیربانکی
		(میانگین - سال)		۸/۳	۱۷/۴
		تخصص و تجارب حرفه‌ای		بانکداری	حسابداری
		(درصد)		۴۷	۶۲
		میزان آشنایی نظری با IFRS		خیلی کم	کم
		(درصد فراوانی)		۰	۲
		میزان آشنایی عملی با IFRS		خیلی کم	کم
		(درصد فراوانی)		۲	۱۷
		نظارت		متوسط	زیاد
		(درصد فراوانی)		۳۴	۵۴
		ارزشگذاری		خیلی زیاد	زیاد
		(درصد فراوانی)		۱۰	۳۱
		مالیاتی		حسابداری	حسابرسی
		(درصد فراوانی)		۶۲	۶۲
		مدیریت		بانکداری	اقتصاد
		(درصد فراوانی)		۵	۷

شناسایی پیامدهای اجرای IFRS در بانکهای ایران

در سوال (۱) پیامدهای احتمالی اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران در سطح اقتصاد کلان، اقتصاد خرد (اقتصاد بانک‌ها)، اقتصاد سیاسی و اجتماعی و همچنین فرهنگی مورد پرسش قرار گرفته است و شامل ۲۵ گویه است. گویه‌ها و آزمون فرض آماری این سوال به شرح جدول ۵ است که به ترتیب امتیاز تاپسیس مرتب شده است.

جدول ۵. آزمون فرض شناسایی پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران

گویه	میانگین	انحراف معیار	مقدار p	نتیجه	امتیاز
افزایش مربوط بودن اطلاعات صورت‌های مالی	۸/۳۸	۱/۵۰	۱	پذیرش	۰/۷۵
کمک به ارزیابی عملکرد مدیران، پاسخگویی و نقش مباشرتی آنان	۸/۲۵	۱/۶۸	۱	پذیرش	۰/۶۹
تسهیل روابط بین‌المللی با نهادها و کارگزاران بین‌المللی	۸/۵۳	۲	۱	پذیرش	۰/۶۹
نوسان سود و زیان بانک‌ها، ناشی از بکارگیری ارزش منصفانه	۷/۹۴	۱/۸۶	۱	پذیرش	۰/۶۸
بهبود مدیریت ریسک	۸/۱۴	۱/۷۴	۱	پذیرش	۰/۶۸
ارتقای جایگاه حرفه (حسابداری، حسابرسی و ارزشگذاری)	۷/۸۹	۱/۸۵	۱	پذیرش	۰/۶۷
کاهش دارایی موهوم و سود موهوم	۸/۱۳	۱/۸۷	۱	پذیرش	۰/۶۶
دستکاری ارزش منصفانه دارایی‌ها	۷/۴۳	۱/۶۶	۰/۶۴	پذیرش	۰/۶۴
افزایش مدیریت سود به دلیل افزایش سطح قضاوت‌ها	۷/۳۸	۱/۶۸	۰/۵۹	پذیرش	۰/۶۱
بروز چالش‌های اجتماعی ناشی از افزایش شفافیت	۷/۵۴	۲/۱۴	۰/۷۶	پذیرش	۰/۶۰
بهبود مدل کسب و کار بانک‌ها	۷/۳۳	۱/۸۹	۰/۵۸	پذیرش	۰/۶۰
شفافیت توان ایفای تعهدات بانک برای سپرده‌گذاران	۷/۶۰	۲/۱۷	۰/۸۱	پذیرش	۰/۶۰
جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی	۷/۶۰	۲/۵۴	۱	پذیرش	۰/۵۸
افزایش امکان تقلب ناشی از بکارگیری ارزش منصفانه	۶/۸۸	۲/۰۴	۰/۳۲	پذیرش*	۰/۵۸
کاهش ریسک انتخاب نامناسب سرمایه‌گذاران	۷/۳۶	۱/۹۹	۰/۶۱	پذیرش	۰/۵۸
افزایش ریسک و حق‌الزحمه حساب‌برسان	۷/۰۲	۲/۱۵	۰/۴	پذیرش*	۰/۵۸
بهبود نظام کنترل‌های داخلی	۷/۳۴	۲/۰۵	۰/۶	پذیرش	۰/۵۷
کاهش خالص ارزش دارایی بانک‌ها	۶/۹۹	۲/۴۵	۰/۴	پذیرش*	۰/۵۶
کاهش درآمد تسهیلات (ناشی از الزامات IFRS)	۶/۸۸	۲/۳۳	۰/۳۴	پذیرش*	۰/۵۵
تخصیص بهینه منابع بانک	۷/۱۵	۲/۲۳	۰/۴۸	پذیرش	۰/۵۵
ارتقای سطح پاسخگویی به سپرده‌گذاران	۷/۱۶	۲/۴۲	۰/۵	پذیرش	۰/۵۴
افزایش ثبات مالی	۶/۶۰	۲/۲۸	۰/۲	پذیرش*	۰/۴۸
کاهش فساد اقتصادی	۶/۵۶	۲/۵۶	۰/۱۹	پذیرش*	۰/۴۶
کاهش قابلیت اتکای اطلاعات مالی	۶/۱۱	۲/۳۷	۰/۰۵	رد	۰/۴۴
رشد اقتصادی	۵/۳۸	۲/۲۶۰	۰	رد	۰/۳۴

* در این گویه‌ها آزمون فرض در سطح اکستریم رد می‌شود.

تمام گویه‌ها به جز دو گویه "افزایش رشد اقتصادی" و "کاهش قابلیت اتکای اطلاعات مالی به دلیل افزایش سطح قضاوت‌ها" مورد پذیرش قرار می‌گیرد و به عنوان پیامد اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران شناسایی می‌شود.^{۵۲}

از منظر پرسش‌شوندگان پیامدهای حاصل از اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران به صورت خلاصه در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶. پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران

<p>افزایش مربوط بودن اطلاعات صورت‌های مالی تسهیل روابط بین‌المللی با نهادها و کارگزاران بین‌المللی نوسان سود و زیان بانک‌ها، ناشی از بکارگیری ارزش منصفانه بهبود مدیریت ریسک (انعکاس صحیح ریسک‌ها در گزارش‌های مالی) کاهش دارایی موهوم و سود موهوم دستکاری ارزش منصفانه دارایی‌ها افزایش مدیریت سود به دلیل افزایش سطح قضاوت‌ها افزایش امکان تقلب ناشی از بکارگیری ارزش منصفانه کاهش خالص ارزش دارایی بانک‌ها کاهش درآمد تسهیلات (ناشی از الزامات IFRS در شناسایی درآمد) کاهش قیمت سهام بانک‌ها در کوتاه مدت</p>	<p>پیامدهای مستقیم اقتصاد بانک</p>
<p>کمک به جذب سرمایه‌گذاری خارجی بهبود مدل کسب و کار بانک‌ها کمک به کاهش ریسک انتخاب نامناسب سرمایه‌گذاران افزایش ریسک و حق‌الزحمه حساب‌برسان بهبود نظام کنترل‌های داخلی تخصیص بهینه منابع بانک افزایش ثبات مالی کاهش فساد اقتصادی</p>	<p>پیامدهای غیرمستقیم اقتصادی</p>
<p>بروز چالش‌های اجتماعی ناشی از افزایش شفافیت از منظر اقتصاد سیاسی (نظیر زیان ده شدن برخی بانک‌ها، افشای کامل حقوق و مزایای مدیران و ...) شفافیت توان ایفای تعهدات بانک برای سپرده‌گذاران</p>	<p>اقتصاد سیاسی و اجتماعی</p>
<p>کمک به ارزیابی عملکرد مدیران، پاسخگویی و نقش مباشرتی آنان ارتقای جایگاه حرفه (حسابداری، حسابرسی و ارزشگذاری) ارتقای سطح پاسخگویی به سپرده‌گذاران (سهام از سود مشاع)</p>	<p>فرهنگی</p>

تغییرات قیمت سهام بانک‌ها پس از اجرای IFRS

سوالات (۲) و (۳) به بررسی تاثیر اجرای IFRS بر قیمت سهام بانک‌ها در کوتاه‌مدت و بلندمدت می‌پردازد. داده‌های حاصل از این سوالات بر اساس آزمون مقایسه فازی تحلیل می‌شود که نتایج آن در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. آزمون فرض تغییرات قیمت سهام

تغییرات قیمت سهام	میانگین	انحراف معیار	مقدار p	نتیجه
کوتاه‌مدت	۸/۲۴*	۲/۵۸	۰/۸۴	کاهش
بلندمدت	۲/۵۲	۲/۱۲	۰	بدون تغییر

شناخت اولیه دارایی‌ها به ارزش منصفانه و پیاده‌سازی مدل ECL برای دارایی‌هایی که در شناخت بعدی به بهای مستهلک شده^{۵۳} و ارزش منصفانه از طریق سایر سود و زیان‌های جامع^{۵۴} اندازه‌گیری می‌شوند سبب کاهش خالص ارزش دارایی‌ها و کاهش قیمت سهام بانک‌ها در کوتاه‌مدت می‌شود. از دیدگاه پرسش‌شوندگان قیمت سهام بانک‌ها از این بابت در بلندمدت تغییری نخواهد نکرد.

عوامل موثر در تشدید پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران

سوال (۴) پرسشنامه به بررسی عوامل موثر در تشدید پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران می‌پردازد. برخی عوامل محدود کننده اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران که مربوط به ویژگی‌های محیط گزارشگری مالی بانک‌ها می‌شود سبب می‌شود از میزان مربوط بودن و قابلیت اتکا اطلاعات کاسته شود و همچنین احتمال مواجهه با برخی پیامدهای منفی ناشی از اجرای این استانداردها نظیر مدیریت سود، تقلب و افزایش نوسان‌پذیری در گزارش‌های مالی تشدید یابد^{۵۵}. شرح این عوامل در جدول ۸ ارائه شده است که به ترتیب امتیاز تاپسیس مرتب شده است.

جدول ۸. آزمون فرض شناسایی عوامل محدود کننده اجرای IFRS

امتیاز	نتیجه	مقدار p	انحراف معیار	میانگین	گویه
۰/۷۶	پذیرش	۱	۱/۳۶	۸/۷۰	عدم دسترسی به موقع به اطلاعات آماره‌ها و متغیرهای اقتصادی قابل اتکا (مورد نیاز IFRS)
۰/۷۲	پذیرش	۱	۱/۴۹	۸/۴۶	عدم استقرار نظام مدیریت ریسک کارآمد در
۰/۷۲	پذیرش	۱	۱/۴۸	۸/۳۸	عدم وجود بانک اطلاعاتی قابل اتکا و جامع در ارتباط با سوابق تجمیعی مشتریان در نظام بانکی
۰/۷۰	پذیرش	۱	۱/۸۸	۸/۳۸	عدم ثبات اقتصادی
۰/۶۸	پذیرش	۱	۱/۶۱	۸/۱	ضعف کنترل‌های داخلی متناسب با نیازهای
۰/۶۷	پذیرش	۰/۹۷	۱/۱۳	۸/۷۳	ضعف زیرساخت‌های اطلاعاتی بازارها
۰/۶۶	پذیرش	۱	۱/۷۲	۷/۹۶	ناسازگاری فرهنگ گزارشگری مالی ایران با سطوح افشا و شفافیت الزام شده در IFRS
۰/۶۶	پذیرش	۰/۹۸	۱/۴۱	۸/۷۷	ناکارآمدی نظام کنونی ارزشگذاری
۰/۶۶	پذیرش	۱	۱/۸۷	۸/۰۷	حاکمیت شرکتی ضعیف
۰/۶۵	پذیرش	۱	۱/۸۶	۸/۱۶	عدم یکپارچگی و یا غیرمنعطف بودن سیستم‌های فعلی فناوری اطلاعات بانک‌ها
۰/۶۵	پذیرش	۰/۹۸	۱/۱۷	۸/۷	کمبود داده‌های ورودی قابل اتکا
۰/۶۵	پذیرش	۱	۱/۶۴	۸/۰۳	عدم استقرار نظام حسابداری داخلی کارآمد در
۰/۶۵	پذیرش	۱	۱/۸۳	۸	ضعف قضاوت حرفه‌ای
۰/۶۲	پذیرش*	۱	۲/۲۳	۷/۸	ظرفیت ناکافی نظارتی بر حرفه ارزشگذاری
۰/۵۵	پذیرش*	۰/۴۵	۲/۰۲	۷/۱۲	ظرفیت ناکافی نظارتی سازمان بورس و اوراق
۰/۵۳	پذیرش*	۰/۴۲	۲/۱۰	۷/۰۶	ظرفیت ناکافی نظارتی بانک مرکزی
۰/۵۲	پذیرش	۱	۱/۶۵	۸/۲۱	کم عمق بودن بازارها
۰/۵۲	پذیرش*	۰/۳۶	۲/۲۹	۶/۹۳	ظرفیت ناکافی نظارتی بر حرفه حسابرسی مستقل

* در این گویه‌ها آزمون فرض در سطح اکستریم رد می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف مقاله حاضر شناسایی پیامدهای احتمالی اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در صنعت بانکداری با توجه به ویژگی‌های حاکم بر محیط گزارشگری مالی بانک‌ها در ایران است. در این پژوهش پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران از ابعاد مستقیم و غیرمستقیم مورد سنجش قرار گرفت. دو استاندارد مهم که از بعد اندازه‌گیری تاثیر با اهمیتی بر گزارش‌های مالی دارد شامل IFRS9 و IFRS13 است. بنابراین بخش قابل توجهی از پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران از اجرای الزامات این استانداردها بوجود می‌آید که میزان شدت آن تابع ویژگی‌های حاکم بر گزارشگری مالی بانک‌ها است. همانطور که نتایج حاصل از جدول ۶ نشان می‌دهد پیامدهای احتمالی اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران شامل پیامدهای مستقیم (اقتصاد بانک) و پیامدهای غیرمستقیم (اقتصادی، اقتصاد سیاسی و اجتماعی و فرهنگی) است. بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های محیط اقتصادی ایران و همچنین ویژگی‌های حاکم بر کسب و کار بانک‌ها نمی‌توان پیامدهای اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران را به درستی تعیین نمود. برخی ویژگی‌های محیط گزارشگری مالی بانک‌ها در ایران، به عنوان عوامل محدودکننده اجرای IFRS در صنعت بانکداری، سبب تشدید پیامدهای منفی اجرای این استانداردها می‌شود. عدم ثبات اقتصادی در ایران، عدم دسترسی به سوابق تاریخی مشتریان، اطلاعات آینده‌نگر اقتصادی، بانک اطلاعاتی قابل اتکا از ارزش وثائق، مدیریت ریسک ناکارآمد در بانک‌ها سبب کاهش قدرت پیش‌بینی‌کنندگی زیان‌های اقتصادی از طریق مدل ECL می‌شود. عدم وجود بازارهای با عمق کافی و زیرساخت‌های اطلاعاتی مناسب و اقتصاد بانک محور ایران سبب کاهش مربوط بودن ارزش منصفانه خصوصاً اختیار ارزش منصفانه می‌شود.

اگرچه عواملی که به آنها اشاره شد سبب کاهش میزان مربوط بودن اطلاعات در کوتاه‌مدت می‌شود، اما در بلندمدت و در صورت برطرف شدن موانع و فراهم گردیدن بسترهای اجرایی این استانداردها بر میزان مربوط بودن اطلاعات افزوده خواهد شد. با این حال، طبق دیدگاه پرسش‌شوندگان با اجرای IFRS میزان مربوط بودن اطلاعات افزایش می‌یابد، زیرا کشور ایران جز کشورهای با تورم حاد محسوب می‌شود و تهیه صورت‌های مالی طبق بهای شده تاریخی با ارزش‌های منصفانه تفاوت زیادی دارد. از

این رو پیاده‌سازی حسابداری ارزش منصفانه می‌تواند در مقایسه با نظام بهای تمام شده تاریخی اطلاعات مربوط تری به سرمایه‌گذاران ارائه نماید که با مطالعات نوآ و همکاران (۲۰۰۹) مطابقت دارد.

ضعف سیستم‌های رتبه‌بندی داخلی، عدم دسترسی به اطلاعات تاریخی و سوابق مشتریان، عدم وجود آماره‌های مدون و دقیق اقتصادی، عدم وجود بانک اطلاعاتی مدون و ثابقی و سیستم‌های اطلاعاتی غیریکپارچه و غیرمنعطف در ایران سبب می‌شود تمام اطلاعات به صورت جامع در اندازه‌گیری ارزش منصفانه و ECL منعکس نگردد. ضعف حاکمیت شرکتی، مهارت قضاوت حرفه‌ای، کنترل‌های داخلی متناسب با نیازهای IFRS و همچنین عدم استقرار نظام حسابرسی داخلی کارآمد در بانک‌های ایران بر بی‌طرفانه بودن اطلاعات تاثیر گذار است. اطلاعات ورودی اشتباه به دلیل عدم دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی، عدم یکپارچگی یا غیرمنعطف بودن سیستم‌های فعلی فناوری اطلاعات بانک‌ها، ضعف دانش، عدم قضاوت حرفه‌ای مناسب و یا پیچیدگی ذاتی این مدل‌ها سبب می‌شود بیان عاری از اشتباه در اندازه‌گیری ارزش منصفانه و ECL کاهش یابد. بدین ترتیب وجود موانع و عدم تمهید زیرساخت‌های اجرایی لازم در صنعت بانکداری ایران سبب کاهش قابلیت اتکا مدل‌های اندازه‌گیری می‌شود.

عمق ناکافی بازارهای مالی در ایران و کمبود داده‌های ورودی قابل اتکا سبب می‌شود اندازه‌گیری‌های ارزش منصفانه مدل محور شود. سطح ۳ ارزش منصفانه و کلیه فرآیندهای مربوط به نحوه طبقه‌بندی دارایی‌های مالی، تعریف اجزاء، تعیین رویکردهای اندازه‌گیری، انتخاب خط‌مشی‌های مربوط به بکارگیری رویه اختیار ارزش منصفانه با مدیریت سود و تقلب ارتباط مثبت دارد که ضعف سازوکارهای کنترلی و حاکمیت شرکتی در ایران آن را تشدید خواهد کرد. این نتایج با مطالعات حاصل از زاک (۲۰۰۹) و میر و فیچر (۲۰۱۱) سازگار است. عدم اجرای صحیح مدل ECL و سوگیری در تعیین افزایش قابل توجه در ریسک اعتباری مشتریان ناشی از ضعف حاکمیت شرکتی و عدم استقرار نظام حسابرسی داخلی کارآمد در بانک‌ها سبب شناخت دیر هنگام زیان‌های اقتصادی، افزایش مدیریت سود و هموارسازی سود خواهد شد که با مطالعات حاصل از هیات ریسک سیستمیک اروپا (۲۰۱۹)، کاستا و همکاران (۲۰۱۹) و اوزیلی و اوتوآ (۲۰۱۷) سازگار است.

از دیدگاه پرسش‌شوندگان اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران سبب افزایش

نوسان‌پذیری سود می‌شود. می‌توان گفت هر سه عامل^{۵۶} که در افزایش نوسان‌پذیری حسابداری ارزش منصفانه تاثیر دارد در صنعت بانکداری ایران از شدت بالایی برخوردار است، زیرا عدم ثبات اقتصادی در ایران بالاست و از طرفی در سال‌های نخست پیاده‌سازی حسابداری ارزش منصفانه به دلیل ضعف دانش و مهارت قضاوت حرفه‌ای ممکن است خطاها در تخمین ارزش منصفانه زیاد باشد و یا مبنای اندازه‌گیری دارایی‌ها و بدهی‌ها یکسان انتخاب نشود که با مطالعات حاصل از بارث (۲۰۰۴) هم‌راستا است. افزون بر این، ممکن است ریسک دارایی‌ها به صورت صحیح اندازه‌گیری نشود و احتمال مواجهه با اثرات فراچرخگی حسابداری ارزش منصفانه افزایش یابد.

با توجه به این که در اندازه‌گیری مدل ECL از رویکرد یک نقطه از زمان^{۵۷} استفاده می‌شود، عدم ثبات اقتصادی در ایران و همچنین ضعف دانش و مهارت قضاوت حرفه‌ای در تشخیص صحیح آستانه‌های مربوط به افزایش قابل توجه در ریسک اعتباری سبب افزایش اثرات فراچرخگی مدل ECL و نوسان‌پذیری سود خواهد شد که با مطالعات حاصل از هیات ریسک سیستمیک اروپا (۲۰۱۹) مطابقت دارد.

به دلیل شفافیت پایین گزارش‌های مالی بانک‌ها در ایران، افزایش سطح افشا اطلاعات می‌تواند سبب کاهش عدم تقارن اطلاعات و افزایش پاسخگویی مدیران شود. خصوصاً افشای اطلاعات با اهمیت در خصوص ریسک نقدینگی می‌تواند به ذینفعان خصوصاً سپرده‌گذاران در ارزیابی شاخص‌های کلید عملکرد بانک^{۵۸} نظیر نسبت کفایت سرمایه کمک نماید. برخی از پیامدهای ناشناخته ممکن است به دلیل ویژگی‌های محیط گزارشگری مالی بانک‌ها در ایران از شدت بیشتری برخوردار باشد، نظیر بحران شفافیت در گزارشگری مالی ناشی از ساختار اقتصاد سیاسی که ممکن است چالش‌های اجتماعی با خود به همراه داشته باشد^{۵۹}.

بدین ترتیب نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد با توجه به تفاوت قابل توجه بین استانداردهای ملی و IFRS (از بعد اندازه‌گیری و افشا) و همچنین وجود موانع و عدم فراهم بودن زیرساخت‌های اجرایی این استانداردها، احتمال مواجهه با برخی پیامدهای منفی نظیر کاهش خالص ارزش دارایی‌ها، کاهش در آمد تسهیلات، افزایش نوسان‌پذیری سود، افزایش میزان تقلب و نظایر آن در کوتاه‌مدت بیشتر است، ولی در بلندمدت با کاهش و یا حذف برخی از موانع و فراهم شدن زیرساخت‌های لازم پیامدهای مثبت اجرای این استانداردها می‌تواند محقق شود.

از جمله محدودیت‌های انجام پژوهش حاضر می‌توان به تمایل پاسخ‌دهندگان به بیش‌نمایی در ویژگی‌های مثبت سازمانی و فردی، و کم‌نمایی در ویژگی‌های منفی، تجربه محدود اجرایی نسبت به IFRS در ایران (صنعت بانکداری و سایر بخش‌ها)، فرآیندها و امکانات بانک‌ها، ویژگی‌های خاص محیط گزارشگری مالی بانک‌های ایران اشاره کرد.

یادداشت‌ها:

۱. این مقاله مستخرج از بخشی از نتایج پروژه تحقیقاتی گسترده‌ای است که در پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به انجام رسیده است.
2. <https://IFRS.SEO.ir/> از مستخرج
3. International Financial Reporting Standards (IFRS)
4. Economic Consequences
5. valuation
6. Stewardship
7. Brüggemann
8. Cascino
9. Gassen
10. First-Order
11. Second-Order
12. Expected credit loss (ECL)
13. Fair Value Accounting (FVA)
14. Risk-weighted assets (RWA)
15. Procyclicality
16. European Systemic Risk Board
17. Non Performing Loans (NPL)
18. Barth
19. Fair value Option (FVO)
۲۰. اجزای تعریف حسابداری ارزش منصفانه عبارتست از: (۱) معامله‌ای متعارف میان فعالان بازار (۲) بازار اصلی یا بازار با بالاترین صرفه (۳) هزینه‌های مبادله و هزینه‌های حمل و نقل (۴) بهترین و بالاترین
۲۱. عدم تعیین ارزش منصفانه صحیح یک دارایی بر اساس طیف وسیعی از قیمت‌ها یا سایر ورودی‌های موجود از معاملات بازار
۲۲. عدم تعیین مناسب مقدار و زمان جریان‌های نقدی و همچنین عدم استفاده از نرخ تنزیل مناسب
۲۳. عدم تعیین مناسب بهای جایگزینی
24. Zäck

25. Novotny	26. IASC Foundation, Constitution
27. Mishkin	28. Novotny
29. Lorenz	30. Ahmed et al.
31. Richard D. Morris et al.	32. Young
33. Common Law	34. Gilberto Loureiro
35. Alvaro G. Taboada	36. Piotr Bolibok
37. CASTA	38. Ozili
39. Outa	40. Novoa
41. Scarlata	42. Meyer
43. Fiechter	44. Unipolar
45. Bipolar	46. Neutral
47. Complete Enumeration Survey	۴۸. به دلیل عدم اجرای IFRS در ایران و عدم آشنایی کامل با IFRS در جامعه مورد بررسی به عنوان یک محدودیت، به جای استفاده از زبان فنی استانداردها، تا حد امکان محتوای آن مورد سوال قرار گرفت تا آشنایی نسبی با مفاهیم IFRS برای پاسخ به سوالات طراحی شده کفایت داشته باشد. به علاوه در جایی که استفاده از زبان فنی اجتناب ناپذیر بود، توضیحات مفهومی در حد ضرورت ارائه شده است.
۴۹. که در اینجا با توجه به فاصله اطمینان ۹۵ درصد معادل ۵ درصد است.	50. ANOVA
51. Fisher least significant difference Grouping	۵۲. سازمان حسابرسی، موسسات حسابرسی و صاحبان نظران دانشگاهی و پژوهشگران با افزایش ریسک و حق الزحمه حسابرسی در اثر اجرای IFRS موافقت معناداری داشتند و همچنین دو گروه نظارت و بانک‌ها با کاهش درآمد تسهیلات در اثر اجرای IFRS موافقت معناداری داشتند.
53. Amortized cost	54. Fair value through other comprehensive income

۵۶-نوسان‌پذیری متغیرهای کلان اقتصادی، اشتباه ۵۵-نقش عوامل محدود کننده به عنوان در برآوردها، مبنای متفاوت اندازه‌گیری دارایی‌ها و تشدید کننده پیامدهای منفی اجرای بدهی‌های مالی IFRS در صنعت بانکداری ایران در

57. Point in Time (PIT)

58. Key Performance Indicators (KPI)

۵۹. برای مثال کاهش سود خالص یا حتی زیان‌ده شدن برخی بانک‌ها، کاهش شدید شاخص بورس و یا حتی افشای کامل حقوق و مزایای مدیران

منابع:

حاجی کرمانی، سمیرا؛ معین‌الدین، محمود؛ حیرانی، فروغ (۱۳۹۵). تاثیر کاربرد ارزش منصفانه در گزارش‌های مالی در بهبود ارتباط ارزشی اطلاعات حسابداری، مجله پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال هفتم، شماره ۲۶.

مهام، کیهان؛ حیدرپو، فرزانه؛ آقایی قهی، علیرضا (۱۳۹۱). بررسی مزایا و معایب پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی به عنوان استانداردهای حسابداری ایران، مجله پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال اول، شماره ۳، صفحه ۱۰۵-۸۷.

ناصری، احمد؛ مختاری، مهدی؛ زارعی، حمید (۱۳۹۶). تأثیر به کارگیری استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی بر نظام مالیاتی ایران، مجله پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال ششم، شماره ۲۴، صفحه ۱۵۱-۱۷۵.

Ahmed, K. (2013). Auditing Fair value Measurements and Disclosures: A case of the Big 4 Audit Firms.

Ahmed, A. S., Neel, M., & Wang, D. (2013). Does Mandatory Adoption of IFRS Improve Accounting Quality? Preliminary Evidence. *Contemporary Accounting Research*, 30(4), 1344-1372.

Barth, M. E. (2004). Fair values and Financial Statement Volatility. *The Market Discipline Across Countries and Industries*, 323-333.

Basel Committee on Banking Supervision (2017), *Regulatory Treatment of Accounting Provisions*.

Basel Committee on Banking Supervision, (1998), *Enhancing Bank Transparency, Public Disclosure and Supervisory Information that Promote Safety and Soundness In Banking Systems*.

Bolibok, P. (2015). Value Relevance of Impairment Provisions in the Polish Banking Sector. *Prace Naukowe Uniwersytetu*

Ekonomicznego we Wroclawiu, (397), 58-67.

- Brüggenmann, U., Hitz, J. M., & Sellhorn, T. (2013). Intended and Unintended Consequences of Mandatory IFRS Adoption: A Review of Extant Evidence and Suggestions For Future Research. *European Accounting Review*, 22(1), 1-37.
- Cascino, S., & Gassen, J. (2015). What Drives the Comparability Effect of Mandatory IFRS Adoption? *Review of Accounting Studies*, 20(1), 242-282.
- Casta, J. F., Lejard, C., & Paget-Blanc, E. (2019, August). The Implementation of The IFRS 9 In Banking Industry. In EUFIN 2019.
- Chang, Y. L., Liu, C. C., & Ryan, S. G. (2021). Accounting Policy Choice during the Financial Crisis: Evidence from Adoption of The Fair Value Option. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 36(1), 108-141.
- Deloitte, (2019), After The First Year of IFRS9 Analysis of The Initial Impact on The Large UK Banks.
- Fiechter, P., & Novotny-Farkas, Z. (2017). The Impact of The Institutional Environment On The Value Relevance of Fair Values. *Review of Accounting Studies*, 22(1), 392-429.
- Enria, A., Capiello, L., Dierick, F., Grittini, S., Haralambous, A., Maddaloni, A., & Poloni, P. (2004). Fair Value Accounting and Financial Stability. ECB Occasional Paper, (13).
- European Banking Authority (2016) Report On Results From the EBA Impact Assessment of IFRS 9
- European Systemic Risk Board (2017) Financial Stability Implications of IFRS 9.
- European Systemic Risk Board (2019) The Cyclical Behaviour Of The ECL Model In IFRS 9
- Fiechter, P., & Meyer, C. (2011). Discretionary Measurement Of Level 3 Fair Values During the 2008 Financial Crisis. Available at SSRN 1522122.
- Fiechter, P., & Novotny-Farkas, Z. (2017). The Impact Of The Institutional Environment On The Value Relevance Of Fair Values. *Review of Accounting Studies*, 22(1), 392-429.
- Haji Kermani, S; Moinuddin, M; Hirani, F. (2016), The Effect of Using Fair Value In Financial Reports To Improve The Value Relevance of Accounting Information, *Journal of Experimental Accounting Research*, Year 7, No. 26. [In Persian]
- Kisseleva, K., & Lorenz, D. (2016). Are Level 3 Fair Values Reflected In Firm Value? Evidence From European Banks (No. 16-03). ESMT Working Paper.
- Liao, L., Kang, H. H. J., Morris, R., & Tang, Q. (2010). Information

- Ssymmetry Of Fair Value Accounting and Loan Loss Provisions During The Global Financial Crisis. SSRN eLibrary.
- Loureiro, G., & Taboada, A. G. (2012). The Impact of IFRS Adoption On Stock Price Informativeness. Retrived from: [http://Www.EfmaefmOrg/0efmameetings/Efma% 20annual% 20meetings](http://Www.EfmaefmOrg/0efmameetings/Efma%20annual%20meetings).
- Maham, K; Haidarpour, F; Aghaei Ghahi, A. (2012), A Study of The Advantages and Disadvantages of Accepting International Financial Reporting Standards as Iranian Accounting Standards, *Journal of Experimental Accounting Research*, First Year, No. 3, pp. 105-87. [In Persian]
- Mishkin, F. S. (1990). Asymmetric Information And Financial Crises: A Historical Perspective (No. w3400). National Bureau of Economic Research.
- Nasari, A; Mokhtari, M; Zarei, H. (2017), The Impact of Applying International Financial Reporting Standards On The Iranian Tax System, *Journal of Empirical Accounting Research*, Year 6, No. 24, pp. 151-175. [In Persian]
- Novoa, A., Scarlata, J. G., & Solé, J. (2009). Procyclicality and Fair Value Accounting. Washington, DC, USA: International Monetary Fund.
- Ozili, P. K., & Outa, E. (2017). Bank Loan Loss Provisions Research: A Review. *Borsa Istanbul Review*, 17(3), 144-163.
- Papa, V., & Peters, S. (2011). User Perspective on Financial Instruments Risk Disclosures under International Financial Reporting Standards. London: CFA Institute.
- Wang, X., Young, D., & Zhuang, Z. (2008). The Effects of Mandatory Adoption of International Financial Reporting Standards on Information Environments. Unpublished Paper, the Chinese University of Hong Kong.
- Zack, G. M. (2009). Fair Value Accounting Fraud: New Global Risks and Detection Techniques. John Wiley & Sons.